

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
2.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2022/1549
Toplantı Tarihi/Sayısı : 6.12.2023/39
Karar Numarası : 2023/974
Başvuran : M. G.
Başvuran Vekili : -
Adres : Marmara 8 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
Muhatap Kurum/Kişi : Marmara 8 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Ceza infaz kurumunda kalabalık odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlali iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuruda, başvuran özetle:

a. Ceza infaz kurumu inşa edildiğinde bulunduğu koğuşun yedi kişilik tasarlandığını, koğuşta bulunan her odada bir kişinin kalmasının planlandığını,

b. Başvuru tarihinden altı yıl önce koğuş kapasitesinin 28'e çıkarıldığını,

c. Sonrasında odalara iki katlı üçer ranza konularak kapasitenin 42'ye çıkarıldığını,

ç. Son olarak odalarda yer kalmadığından üst kattaki ortak alana iki ranza konularak kapasitenin 46'ya çıkarıldığını,

d. Bu durumun sağlık, temizlik, ibadet özgürlüğü gibi asgari insan yaşamı standartları bakımından insan haklarına aykırı olduğunu,

e. Halihazırda kaldığı C-7 koğuşunun mevcudunun 31 olduğunu ancak bu sayının koğuş birleştirmeleri nedeniyle sürekli arttığını belirtmiştir.

3. Muhatap Kurumdan alınan yazılı görüşte özetle:

a. Kurumda 61 adet çoklu koğuşun bulunduğu, bu koğuşlarda mahpusların yattıkları yedi odanın bulunduğu, bu odalarda altı mahpusun barındırıldığı, odaların 11,96 m², ortak olarak kullanılan havalandırma bahçesinin 66 m², alt kat ortak yaşam alanının 72,21 m², üst kat ortak yaşam alanının 28,70 m², merdivenin 7,39 m², iki adet tuvaletten her birinin 1,09 m², iki adet banyodan her birinin 0,80 m², iki adet lavabodan her birinin 5,46 m², mutfağın ise 3,46 m² olduğu,

b. Kurumun resmi olarak 1746 kişi kapasiteli olduğu, Kurumda barındırılan üç aylık ortalama mahpus sayısının 2450 olduğu, barındırılan mahpus sayısındaki olağan dışı artış nedeniyle koğuşların üst katında bulunan alana iki katlı ranzaların yerleştirildiği,

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

c. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 19/10/2022 tarihli ve E-42626735-622.01-3493/... sayılı yazısı ile “*Ceza infaz kurumlarımız planlanıp inşa edilirken ve sonrasında hükümlü veya tutuklu barındırılırken ‘Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Alanındaki Tavsiye Kararlarında’ belirtmiş olduğu minimum ceza infaz kurumu standartları göz önünde bulundurulmaktadır. Bazı illerde yargılama süreçlerine bağlı olarak tutuklu sayılarındaki ani artış nedeniyle geçici kalabalıklaşma yaşanabilmektedir. Ancak bu sorunun sevk ve nakillerle kısa zamanda giderildiğinin ilgiliye tebliğ edilmesini*” şeklinde yaşanan kalabalıklaşmanın sevk ve nakillerle kısa zamanda giderileceğinin bildirildiği,

ç. Koşullarda bulunan alt kat ortak yaşam alanının 72,21 m² olduğu ve bu alanın mahpusların bireysel veya toplu olarak ibadetlerini yerine getirebilmeleri için uygun olduğu,

d. Kurumda bulunan mahpusların sağlık durumları ve işlemlerinin 24 saat esasına göre Kurum Revirinde görevli personel tarafından takip edildiği, acil hallerde her mahpusun 112 Acil Servis imkanlarından vakit geçirmeksizin yararlandırıldığı,

e. 20/10/2022 tarihi itibarıyla Kurumda bir diş hekimi, iki sağlık memuru ve bir hemşirenin bulunduğu, Sağlık Bakanlığı tarafından görevlendirilen iki doktor ile bir ebenin de Kurumda çalıştığı belirtilmiştir.

4. Başvurandan alınan yazılı görüşte başvuran özetle:

a. COVID-19 nedeniyle nakil yapılmadığını, nakil başvuruları açıldıktan sonra her ay nakil talebinde bulunduğunu ancak talebinin kabul edilmediğini,

b. Alt katta yer alan ortak yaşam alanının yemek yemek, televizyon izlemek ve günlük aktiviteler için aktif olarak kullanıldığını, bu alanda masa ve sandalyelerin bulunduğunu, ibadet edebilmek için bu masa ve sandalyelerin toplanması gerektiğini ve bu durumun koğuştaki hayatı durduracağını, ayrıca kible yönünde tuvalet ve banyo ile mutfağın ve merdivenin de bulunduğunu,

c. İki katlı ranzaların yerleştirildiği alanın uyuma alanı değil ortak yaşam alanı olduğunu,

ç. Odalarda üç ranzada altı kişinin barındırıldığını, oda havalandırmasının altı kişi için yetersiz olduğunu,

d. Odalarda bile havalandırma yetersizken pencere bulunmayan üst kat ortak yaşam alanında bir kişinin uyuyabilmesinin mümkün olmadığını,

e. Halihazırda üst kat ortak yaşam alanında yatan kimse olmamasına rağmen ranzaların o bölgeden alınmadığını, o alanın ortak yaşam alanı olduğunu ve ranzaların kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendine göre; “*Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*” Kurumun görevleri arasında düzenlenmiştir.

6. Aynı Kanun'un 17'nci maddesinin birinci ve sekizinci fıkralarında; *özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin Kuruma bizzat başvuru yapabileceği hükme bağlanmıştır.*

7. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in “*Karar türleri*” başlıklı 65'inci maddesine göre:

“*Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.*”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

8. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendine göre; "*Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*" Kurumun görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda başvuranın iddiaları, muhatap ceza infaz kurumunun yanıtları ve konuya ilişkin mevzuat hükümleri birlikte incelenip değerlendirilmiştir.

9. Anayasa'nın 17'nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki "*Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.*" şeklindeki kural, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "*İnfazda temel ilke*" başlıklı 2'nci maddesinin ikinci fıkrasında "*Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.*" ve yine aynı Kanun'un 6'ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde "*Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir.*" şeklinde düzenleme ile açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla tutuklamaya veya hapis cezasına mahkûmiyete ilişkin bir kararın yerine getirilmesi için sağlanacak şartlar, insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Anayasa Mahkemesi [AYM], *Turan Günana*, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, para. 36).

10. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere, Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R(99) 22 sayılı Tavsiye Kararında: "*Aşırı kalabalıklaşma koşullarının olduğu yerlerde; insan onuruna saygı, cezaevi idaresinin insani ve olumlu iyileştirme uygulama kararı, cezaevi personelinin rolünün ve etkili modern yönetim yaklaşımlarının tamamen tanınmasına özel önem verilmelidir. Avrupa Cezaevi Kuralları ile uyumlu olarak mahkumlara sağlanan kullanılabilir boş alanın miktarına, sağlık bilgisi ve hijyen kurallarına, yeterli uygun şekilde hazırlanan ve sunulan yiyeceğe ilişkin düzenlemelere, mahkum sağlık bakımlarına ve açık havada faaliyet fırsatları tanınmasına özel önem verilmelidir.*" şeklinde belirtilmiştir.

11. Başvuru kapsamında ilk olarak belirtilmesi gereken husus; 1746 kişi kapasiteli olan ceza infaz kurumunda üç aylık ortalama barındırılan mahpus sayısının 2450 olduğudur. Normal kapasitesinden 704 kişi fazla mahpus barındırılan Kurumda kalabalıklaşma sorununun olduğuna yalnızca bu veri ile ulaşılabilecektir. Ancak bu durumun mahpuslar açısından özgürlükten mahrum kalmanın doğal bir sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir durum oluşturduğuna ilişkin bir değerlendirmeye yalnızca bu veri ile ulaşılamayacaktır. Konu ile ilgili AYM kararlarında; aşırı kalabalıklaşma ve kişisel alan eksikliğine ilişkin şikâyetlerde üç faktörün göz önünde bulundurulması gerektiği, bu faktörlerin "*her mahpus için en az 4 m² zemin alanının olması, her mahpusun ayrı bir uyku yerinin bulunması ve koğuşun genel yüzeyinin mahpusların mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesine elverişli olması*" gerektiği şeklinde belirtilmiştir (AYM, *Fatih Seyis*, B. No: 2018/32269, 14/6/2023, para. 18).

12. Somut olay kapsamında yapılması gereken ilk değerlendirme; başvuranın en az 4 m² kişisel alana sahip olup olmadığına ilişkindir. Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesi Komitesi'nin (CPT) "*Ceza infaz kurumlarında mahkûm başına düşen yaşam alanı*" konulu standartlarına göre; bir mahkûma bir odada sağlanması gereken asgari yaşam alanı çok kişilik odalarda banyo/tuvalet bölümü hesaba katılmaksızın 4 m² olmalıdır (CPT/Inf [2015] 44 para. 10). AYM'nin ilgili kararlarında da sağlanması gereken en az 4 m² alanın hesaplanmasında; yatakhane, ortak kullanım alanı ile havalandırma bahçesinin toplamının koğuş mevcudu sayısına bölünerek hesap yapıldığı, tuvalet, banyo, lavabo,

merdiven ve mutfağın bu hesaba dâhil edilmediği tespit edilmiştir (AYM, *Fatih Seyis*, para. 8; AYM, *Cengiz Yetgin [GK]*, B. No: 2019/39068, 14/6/2023, para. 14).

13. Muhatap Kurumdan elde edilen bilgilere göre; Kurumda 61 adet çoklu koğuşun bulunduğu, bu koğuşlarda mahpusların yattıkları yedi oda ile her odada altı mahpusun barındırıldığı, odaların 11,96 m², ortak olarak kullanılan havalandırma bahçesinin 66 m², alt kat ortak yaşam alanının 72,21 m², üst kat ortak yaşam alanının 28,70 m² olduğu öğrenilmiştir. Bu durumda yatakhane (11,96 m² x 7) 83,72 m² olduğu; yatakhane, havalandırma bahçesi ile alt kat ve üst kat ortak yaşam alanlarının toplamının 250,63 m² olduğu anlaşılmıştır. Başvuranın bulunduğu odanın başvuru tarihi itibarıyla (7 oda x her odada 6 mahpus) 42 kişilik olması ve üst kat ortak alana konulan ranzalarda yatan mahpus olmaması nedeniyle her mahpusa düşen kişisel alanın 5,96 m² olduğu tespit edilmiştir.

14. Somut olay kapsamında yapılması gereken ikinci değerlendirme; her mahpusun ayrı bir uyku yerinin bulunup bulunmadığına ilişkindir. AYM, bir yatağı aynı anda başka mahpuslarla birlikte kullanmanın, nöbetleşe olarak paylaşmak zorunda bırakılmanın veya yataksız zeminde uyumak zorunda kalmanın kötü muamele yasağını ihlal edebileceği değerlendirmesini yapmıştır (AYM, *Cengiz Yetgin [GK]*, para. 62). Başvuru kapsamında; başvuranın kendi yatağının bulunduğu, ceza infaz kurumunda geçirdiği süre boyunca kendisine yatak verilmediğine ilişkin bir durumun söz konusu olmadığı, aynı koğuşta bulunan diğer mahpuslarla yatağını nöbetleşe paylaşmadığı ve mahpusların yataksız zeminde uyumak zorunda kalmadığı, hepsinin ayrı ayrı yatağının olduğu, kalabalıklaşmaya bağlı olarak muhatap kurumun üst kat ortak yaşam alanına da ranza yerleştirmek suretiyle tüm mahpuslara yatak verdiği tespit edilmiştir.

15. Son olarak yapılması gereken değerlendirme; koğuşun genel yüzeyinin mahpusların mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesine izin verecek şekilde olup olmadığına ilişkindir. Başvuran, ceza infaz kurumundaki kalabalıklaşmanın sağlık, temizlik, ibadet özgürlüğü gibi asgari yaşam standartları bakımından insan haklarına aykırı olduğunu ifade etmiştir. Muhatap Kurum ise koğuşlarda bulunan alt kat ortak yaşam alanının 72,21 m² olduğunu ve bu alanın mahpusların bireysel veya toplu olarak ibadetlerini yerine getirebilmeleri için uygun olduğunu belirtmiştir. Başvuru kapsamında incelenen belgelerden; koğuşta yer alan havalandırma bahçesinin 66 m², alt kat ortak yaşam alanının 72,21 m², üst kat ortak yaşam alanının 28,70 m², merdivenin 7,39 m², iki adet tuvaletten her birinin 1,09 m², iki adet banyodan her birinin 0,80 m², iki adet lavabodan her birinin 5,46 m², mutfağın ise 3,46 m² olduğu anlaşılmıştır. Ceza infaz kurumunda mahpusların koğuşlarda yer alan ortak alanları havalandırma bahçesi de dâhil olmak üzere serbestçe kullanabildikleri, ortak alanlarda bireysel ve grup olarak çeşitli faaliyetleri gerçekleştirebildikleri, ortak alanda yer alan masa ve sandalyeleri toplayarak toplu ibadet için uygun alanın oluşturulabileceği, bireysel ibadet için ise yukarıda da belirtildiği üzere her mahpusa 5,96 m² kişisel alanın düştüğü ve mahpusların bu alanda ibadetlerini gerçekleştirebilecekleri değerlendirilmiştir. Tüm bu bilgiler ışığında, söz konusu durumun kötü muamele yasağının ihlali için gerekli olan asgari eşiği aşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

16. Başvuranın kalabalık odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlali iddiası yönünden yapılan incelemede; başvuranın ceza infaz kurumunda 5,96 m² kişisel alana sahip olduğu, ayrı bir uyku yerinin bulunduğu ve koğuşun genel yüzeyinin mahpusların mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesine elverişli olduğu gerekçeleriyle kötü muamele yasağının ihlali edilmediği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

6/12/2023 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Üye

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Üye

e-imzalıdır

Ünal SADE
Üye